

Antibiyotiklerin Akılcı Kullanımına Yönelik Stratejiler ve Etkilerinin Araştırılması

Hakkı Öztürk, Bircan KAYAASLAN

Prof. Dr. Bircan KAYAASLAN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Enfeksiyon
Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim dalı

Çalışmanın Amacı ve Gerekçesi

Bu çalışmada; 2011-2019 yılları arasında aile hekimleri tarafından reçete edilen antibiyotiklerle ilgili değişimlerin ortaya konulması ve akılcı antibiyotik kullanımına yönelik ulusal ana stratejilerin etkisinin incelenmesi amaçlandı.

Çalışmanın Amacı ve Gerekçesi

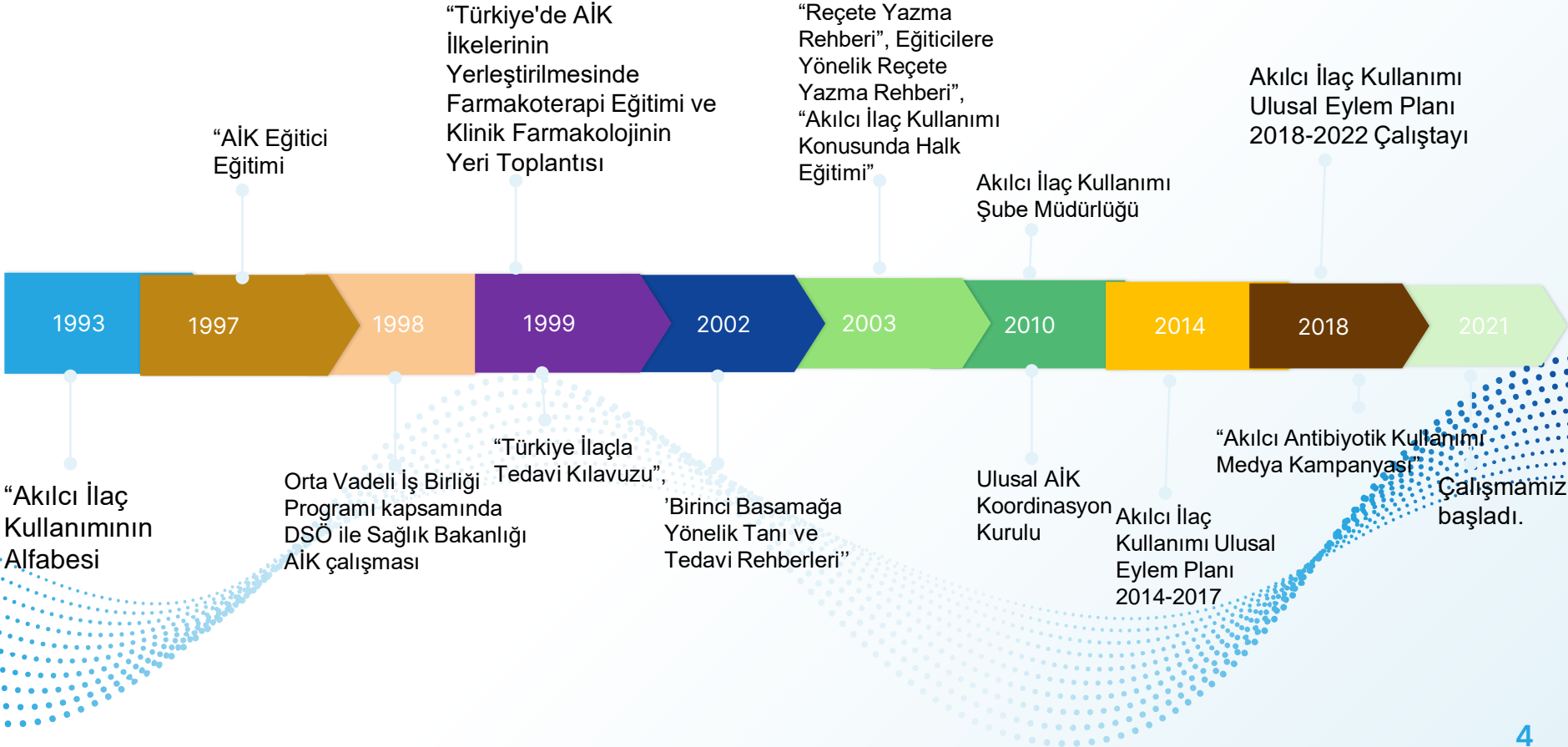
Antibiyotik direnci

- Önemli bir mortalite nedeni
- Sağlık bütçesine ciddi yük

DSÖ uzmanları tarafından 2050 yılına kadar acil önlemler alınmazsa 10 milyon insanın dirençli mikroorganizmalara bağlı enfeksiyonlardan kaybedileceği, yıllık maliyetin de 10 trilyon dolar olacağı öngörülmektedir.

OECD raporuna göre (2019) antibiyotik tüketiminde OECD ortalamasının 18.9 DID olduğu, en yüksek tüketimi olan üç ülkenin de sırasıyla 32.0 ile Güney Kore, 31.0 ile Türkiye, 29.2 ile Fransa olduğu görülmektedir.

Türkiye’de Süreç

Akılcı İlaç Kullanımına Yönelik Stratejiler-Türkiye

Ülkemizde uygulanan AİK strateji örnekleri;

- Reçete Bilgi Sistemi (RBS) ile aile hekimlerinin reçetelerinin izlenmesi (2010)
- 2013 e-reçeteye geçilme
- Tüm Türkiye’de sağlıkçıların eğitimi
- Reçetesiz antibiyotiğe erişimin engellenmesi
- Yasal düzenleme ile bilimsel toplantılarda AİK oturumlarının zorunlu hale getirilmesi
- AİK konusunda toplumsal farkındalığı artırmaya yönelik aktiviteler
- Bilimsel aktiviteler (toplantılar, çalıştaylar, e-bültenler, süurveyans raporları vs)

Materyal ve Yöntem

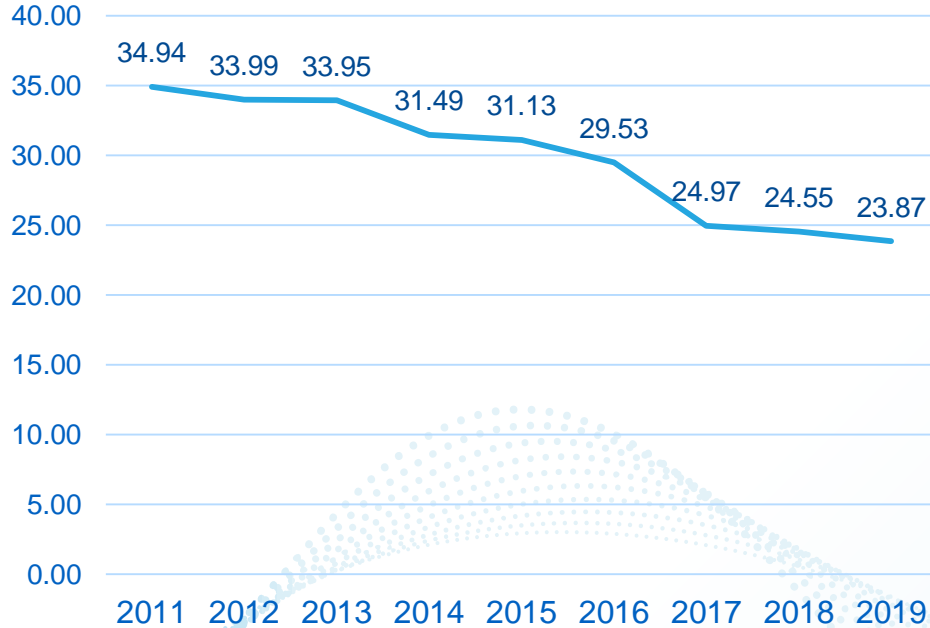
Tanımlayıcı türde olan bu araştırmada, Sağlık Bakanlığı **TİTCK'nın RBS'de yer alan 2011-2019 yıllarına ait antibiyotik reçetelerine dair veriler** retrospektif olarak analiz edilmiştir.

Türkiye genelinde aile hekimleri tarafından yazılan tüm reçetelerin ve en az bir antibiyotik içeren reçetelerin sayısı üzerinden antibiyotik içeren reçete yüzdesi hesaplanmıştır.

2011-2019 yılları itibari ile her yıl için ayrı olmak üzere hekimlerin oluşturdukları reçetelerdeki antibiyotikler için kalem ve kutu sayısı verileri incelenerek reçetelenen tüm ilaçlar içinde antibiyotiklerin kalem, kutu yüzdeleri hesaplanmıştır.

Yaş grupları ve cinsiyete göre antibiyotik içeren reçete sayıları çıkarılmıştır.

Yıllara göre aile hekimleri tarafından yazılan toplam reçete sayısı ve antibiyotik verilen reçete sayısı ile antibiyotik verilen reçetelerin, toplam reçeteler arasındaki oranı (%), Türkiye, 2011-2019

	Toplam Reçete Sayısı	Antibiyotik Reçete Sayısı	Antibiyotik Reçete Yüzdesi
2011	129.609.610	45.290.401	34,94
2012	112.240.535	38.152.214	33,99
2013	116.969.947	39.708.243	33,95
2014	138.146.046	43.499.567	31,49
2015	130.098.881	40.503.374	31,13
2016	134.269.392	39.645.471	29,53
2017	141.625.433	35.364.710	24,97
2018	155.310.942	38.133.151	24,55
2019	168.178.768	40.149.871	23,87

2011 yılında birinci basamak sağlık hizmetlerinde tüm reçetelenen ilaçlar içerisinde en az bir antibiyotik bulunan reçetelerin oranı %34.94 iken 2019 yılında %23.87 düzeyine kadar gerilemiştir.

RBS'deki reçetelerden en az bir antibiyotik içeren reçetelerin, toplam reçeteler içindeki oranının yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında antibiyotik içeren reçetelerin oranı 0-6 yaş grubunda en yüksek, 65 yaş ve üstü grupta en düşüktür.

Tablo 4.5. Yaş gruplarına göre antibiyotik içeren reçetelerin toplam reçeteler içindeki oranı, 2013-2019

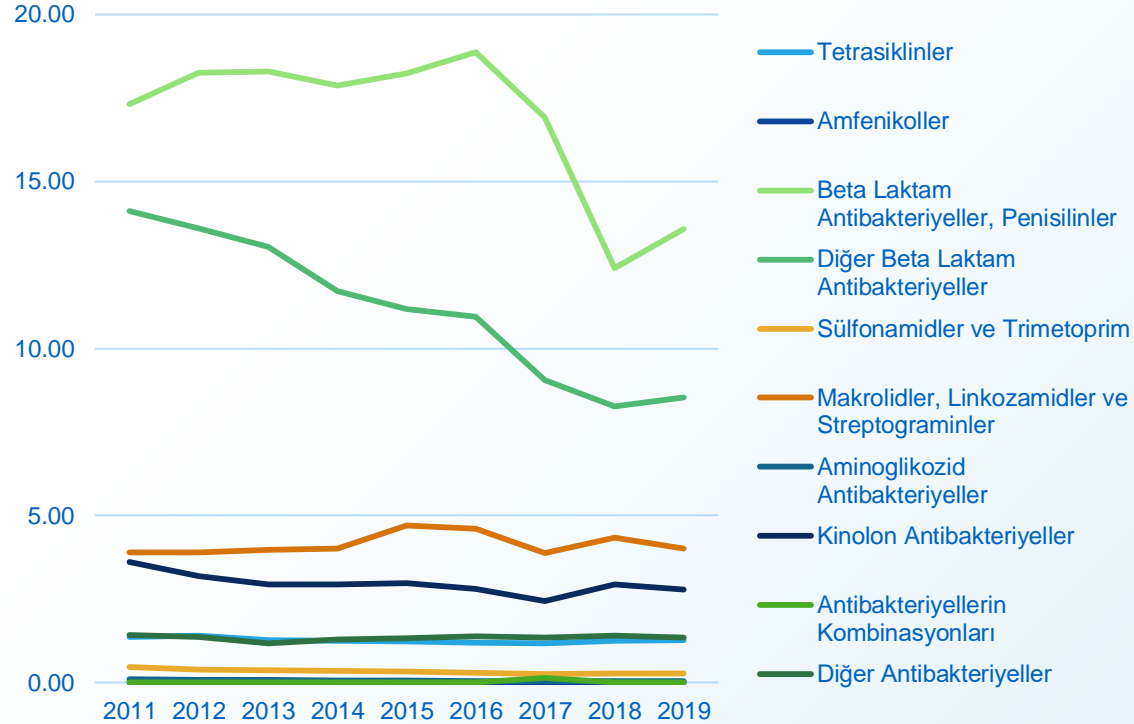
Yıl	0-6 yaş	7-19 yaş	20-64 yaş	≥65 yaş
2013	60,0	58,6	29,8	15,3
2014	57,2	55,5	27,8	14,7
2015	56,6	55,0	28,2	14,5
2016	55,1	53,2	26,5	13,5
2017	46,2	43,6	23,0	12,0
2018	45,2	36,6	15,5	11,0
2019	44,5	41,0	22,4	11,9

ATC-3 düzeyinde sınıflandırılmış antibiyotiklerin ATC/DDD metodolojisine göre yıllar içerisindeki tüketim trendi, DID, 2011-2019

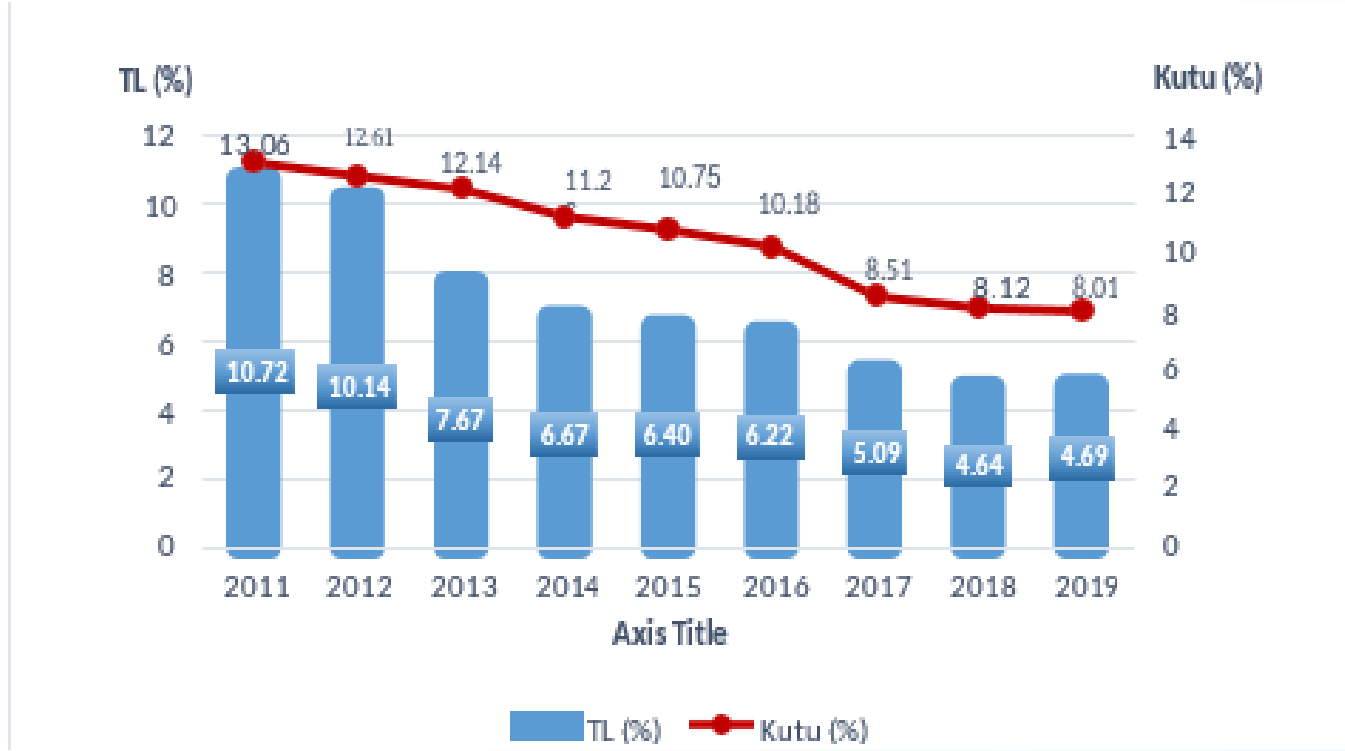
2014 yılı sonrası kısıtlama ve eğitim çalışmalarının hızlanması ile birlikte özellikle **tüm antibiyotiklerin kullanımında anlamlı bir düşüş** mevcut olup **sık reçete edilen antibiyotiklerde bu oran daha fazladır.**

Aile hekimleri tarafından en fazla reçetelendirilen betalaktam antibiyotikler ve penisilinlerin tüketim değeri 2011 yılında 17.32 DID iken 2018 ve 2019 yıllarında sırasıyla 12.40 ve 13.57'ye inmiştir.

Diğer betalaktam antibiyotiklerin tüketim değeri de 2011 yılında 14.11 DID iken, 2018 ve 2019 yıllarında sırasıyla 8.27 ve 8.54 olmuştur.

Şekil 4.6. Yıllara göre toplam antibiyotik kullanımı (milyon kutu) ve toplam antibiyotik maliyetinin (TL), toplam ilaç kullanımı içerisindeki payları (%)

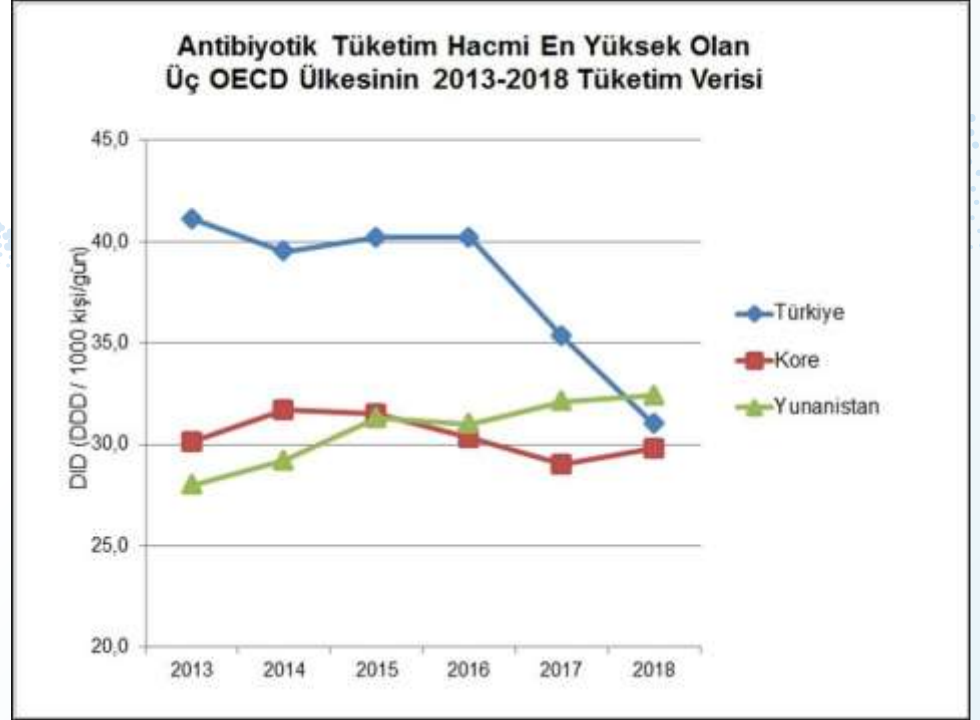
2011 yılında reçetelenen toplam ilaçların %13.06'sı olan antibiyotiklerin maliyeti, toplam ilaç maliyetinin %10.72'si iken, yıllar içinde azalma kaydetmiş ve 2019 yılında toplam ilaçlar içerisindeki antibiyotik kutu oranı %8.01'e ve maliyeti %4.69'a düşmüştür.

Antibiyotik Tüketim Hacmi En Yüksek Üç OECD Ülkesinin 2012-2018 Tüketim verisi

OECD ülkeleri arasında en yüksek antibiyotik tüketim hacmine sahip üç ülkenin 2013-2018 yılları arasında DİD cinsinden tüketim verisi. (DİD = Her 1000 kişi için günlük DDD (*defined daily dose*, tanımlanmış günlük doz)

Türkiye ve OECD Ülkelerinin Sistemik Antibakteriyel İlaç Tüketim Hacmi Açısından Karşılaştırılması;

OECD ülkeleri arasında, **Türkiye 2013** yılında önemli bir farkla en yüksek sistemik antibakteriyel ilaç tüketim hacmine sahip olan ülke iken (Türkiye 41.1 DİD; OECD ortalaması 20.0 DİD), 2018 yılında %24.6'lık bir düşüş ile 2. sıraya gerilemiştir.

Tartışma

Birinci basamakta antibiyotik reçeteleri ile ilgili literatürdeki çalışmalara bakıldığında oldukça kısıtlı sayıda reçete üzerinden veya seçilmiş merkezlerde genellikle belirlenmiş az sayıdaki göstergeyle değerlendirildiği, ülkemizdeki gibi tüm ülkedeki birinci basamak hekimlerinin reçetelerini içeren sistemli bir veri tabanı kullanılmadığı görülmektedir.

Dünyada kabul görmüş etkili stratejilerden biri kabul edilen **hekim ve toplum eğitimlerinin** ülkemizde uygulanmaya etkin yöntemlerle devam etmesi, akılcı antibiyotik kullanımını teşvik edecek ve antimikrobiyal direnç sorununun önüne geçmeye yardımcı olacaktır.

2011-2019 yılları arasında birinci basamakta reçete edilen toplam ilaç tüketiminin artmasına rağmen toplam ilaç reçeteleri içerisindeki antibiyotiklerin kutu, kalem ve maliyet bazında azalma trendinde olduğu gösterilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Ülkemizde Sağlık Bakanlığı koordinasyonu ile multidisipliner olarak yürütülen **akılcı antibiyotik kullanımı ile ilgili çalışmalarla** diğer ülkeler için de örnek teşkil edebilecek bir başarı ortaya konmuştur.

Tüm dünyada birinci basamak sağlık hizmetlerindeki antibiyotik kullanımı, toplam antibiyotik kullanımlarının önemli bir bölümünü teşkil etse de antibiyotik reçete edilen tüm ayaktan ya da yatan hastaların verilerini de izleme ve değerlendirebilme, müdahale yöntemlerini hayata geçirebilme konusunda geliştirmelere ihtiyaç vardır.

Ülkemiz; DSÖ, ülkemizin de içinde bulunduğu Doğu Avrupa Orta Asya ülkelerinin AMD ile ilgili surveyans çalışmaları (CAESARS), DSÖ Küresel Antimikrobiyal Direnç Surveyans Sistemi (WHO Global Antimicrobial Resistance Surveillance System; GLASS) Avrupa Klinik Mikrobiyoloji ve Bulaşıcı Hastalıklar Derneği (ESCMID) ve Avrupa Antimikrobiyal Direnç Gözetim Ağının (EARS-Net) verileri ile koordinasyon ve işbirliği çalışmalarını sürdürmeye devam etmeli, eğitimlerde, laboratuvar şartlarında hızlı tanı kitlerinde ortak şartların sağlanmasına katkı sağlamalıdır.

Teşekkürler...

